ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

ΧΡΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ 4 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1936

Κώστας Παπαδάκης

10.10.1935: Πραξικόπημα Γ. Κονδύλη, με στήριξη Α. Παπάγου κ.α .και ανατροπή κυβέρνησης Π. Τσαλδάρη – «Λαϊκών». Προκήρυξη δημοψηφίσματος για την επαναφορά της «Βασιλευομένης Δημοκρατίας».

3.11.1935: Πραγματοποίηση δημοψηφίσματος, αποχή Βενιζελικών και συντριπτική πλειοψηφία (97,88%) υπέρ της επαναφοράς.

25.11.1936: Επάνοδος Γεωργίου Β΄Γλύξμπουργκ.

30.11.1935: Σχηματισμός Κυβέρνησης Κ. Δεμερτζή και προκήρυξη βουλευτικών εκλογών για τις 26.1.1936.

26.1.1936: Πραγματοποίηση εκλογών με απλή αναλογική. Λαϊκοί 143 έδρες, Φιλελεύθεροι 142, ΠΑ.ΜΕ. (= Παλλαϊκό Μέτωπο, δηλαδή Κ.Κ.Ε. + Αγροτικό Κόμμα) 15 έδρες.

31.1.1936: Θάνατος Γεωργίου Κονδύλη

19.2.1936: Σύναψη μυστικού ιδιωτικού συμφωνητικού Σοφούλη – Σκλάβαινα με αντικείμενο την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης του ΠΑΜΕ σε κυβέρνηση Φιλελευθέρων με δέσμευση των τελευταίων για κατάργηση ιδιώνυμου, αμνηστεία στους πολιτικούς κρατούμενους, απλή αναλογική και σημαντικά οικονομικά μέτρα βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου εργατικής τάξης και λαϊκών στρωμάτων.

6.3.1936: Το ΠΕΜΕ υπερψηφίζει τον Θεμιστοκλή Σοφούλη πρόεδρο της Βουλής τηρώντας τις δεσμεύσεις του.

7.3.1936: Επαναστρατικοποίηση Ρηνανίας από τον Χίτλερ κατά παράβαση της συμφωνίας Βερσαλιών.

14.3.1936: Σχηματισμός κυβέρνησης Κ. Δεμερτζή με στήριξη Φιλελεύθερων και Λαϊκών. Αντιπρόεδρος και Υπουργός Στρατιωτικών ο Ιωάννης Μεταξάς.

18.3.1936: Θάνατος Ελευθέριου Βενιζέλου

2.4.1936: Καταγγελία από το Κ.Κ.Ε. για τη μη τήρηση της συμφωνίας και δημοσιοποίηση του συμφώνου. Ξεσπά γενικός σάλος. Οι καταγγελόμενοι για την ανεπίτρεπτη συμμαχία με το Κ.Κ.Ε. Φιλελεύθεροι απολογούνται ότι παρόμοιες διεργασίες επιχείρησαν με τους Λαϊκούς σε βάρος του Κ.Κ.Ε., αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

4.4.1936: Οριστικοποίηση επικράτησης Ιταλικών στρατευμάτων στην Αιθιοπία που τίθεται υπό Ιταλική κατοχή για πέντε χρόνια.

13.4.1936: Θάνατος Κ. Δεμερτζή.

27.4.1936: Συγκρότηση κυβέρνησης Ι. Μεταξά και ψήφος εμπιστοσύνης από Λαϊκούς και Φιλελεύθερους, με αρνητική ψήφο από το ΠΑ.ΜΕ. και μερικούς φιλελεύθερους, μεταξύ των οποίων ο Γ. Παπανδρέου.

30.4.1936: Πρόωρη διακοπή λειτουργίας της Βουλής προγραμματισμένη μέχρι τον Σεπτέμβριο 1936, ώστε η κυβέρνηση Μεταξά να νομοθετεί με διατάγματα.

3.5.1936: Θριαμβευτική νίκη στις Γαλλικές εκλογές του Λαϊκού Μετώπου, που έχει συγκροτηθεί μετά από πολύμηνες διεργασίες σοσιαλιστών και κομμουνιστών και δημιουργία συμμαχικής κυβέρνησης, που θα διαρκέσει ενάμισυ χρόνο. Μεγάλοι νικηφόροι εργατικοί αγώνες τους επόμενους μήνες.

5.5.- 10.5.1936: Μεγάλες πανελλαδικές κινητοποιήσεις και απεργίες καπνεργατών, γενική απεργία με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη. Αιματηρές κατασταλτικές επεμβάσεις με 12 νεκρούς απεργούς (ανάμεσά τους ο 25χρονος αυτοκινητιστής Τάσος Τούσης για τον οποίο έγραψε τον «Επιτάφιο» ο Γιάννης Ρίτσος και μελοποίησε ο Μίκης Θεοδωράκης το 1960).

17.5.1936: Θάνατος Παναγή Τσαλδάρη.

2.6.1936: Μεγαλειώδες απεργιακό συλλαλητήριο στον Βόλο. Αστυνομική επέμβαση με έναν νεκρό διαδηλωτή.

17.7.1936: Εναρξη του τριετούς ισπανικού εμφύλιου με το στρατιωτικό κίνημα Φράνκο ενάντια στην κυβέρνηση των δημοκρατικών δυνάμεων.

1.8.1936: Εναρξη Ολυμπιακών αγώνων Βερολίνου.

4.8.1936: Αναστολή στοιχειωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων του Συντάγματος, κήρυξη του στρατιωτικού νόμου και διάλυση της βουλής με διάταγμα του Γεωργίου Β΄(ΦΕΚ Α 424/4.8.1936). Παράδοση της εξουσίας στον Ιωάννη Μεταξά.

5.8.1936: Ημέρα εξαγγελμένης γενικής απεργίας της ΓΣΕΕ για οικονομικές διεκδικήσεις. Δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, καθώς την πρόλαβε η δικτατορία.

19.8.1936: Εναρξη δικών Μόσχας, γενίκευση εκκαθαρίσεων στο Κ.Κ.Σ.Ε, τον κρατικό μηχανισμό και τον Κόκκινο Στρατό.

Η επέτειος της 4.8.1936 και η παράλληλη επισκόπηση σημαντικών εξελίξεων στην Ελλάδα, την αριστερά και τον κόσμο έχει πολλά να μας διδάξει:

1) Η αστική τάξη δεν χρειάζεται πάντα τον στρατό και τα άρματα μάχης για να προστατέψει την εξουσία της. Έχει το θεσμικό οπλοστάσιο που της επιτρέπει να παραβιάζει τους νόμους και τα συντάγματά της και το πρόθυμο πολιτικό προσωπικό (ακόμα και όταν σε λίγους μήνες πεθαίνουν όλοι οι μέχρι τότε πρωταγωνιστές του) για να στηρίξει την κάθε είδους αυθαιρεσία της. Όπως έγινε λίγα χρόνια πριν στη Γερμανία, που κατ’ επιταγή των αστών βιομηχάνων ο Χίντεμπουργκ παρέδωσε την εξουσία στον Χίτλερ αναίμακτα, έτσι και στην Ελλάδα στις 4.8.1936. και ακόμα περισσότερο, καθώς το SDNAP στις εκλογές 1933 είχε 33%, ενώ ο Μεταξάς στις 26.1.1936 μόλις 1,5% (50.000 ψήφους, ενώ το ΠΑΜΕ είχε πάρει 73.000).

2) Κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες και μειοψηφίες, σύμφωνα και συνταγματικές υποχρεώσεις αποτελούν δευτερεύοντα ζητήματα για τα κόμματα εξουσίας και τους εκπροσώπους τους. Όταν δεν τους συμφέρουν τα παραβιάζουν η και τα καταργούν όλα. Οι εξουσίες δεν έχουν αρχές, έχουν μόνο συμφέροντα.

3) Κανένα λαϊκό, έστω και φασιστικό κίνημα δεν στήριξε η προκάλεσε τη δικτατορία Ι. Μεταξά, Γιατί απλούστατα τέτοιο κίνημα στην Ελλάδα, σε αντίθεση με χώρες όπως Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, δεν υπήρξε ποτέ. Η μεσοπολεμική ΕΕΕ δεν απετέλεσε κίνημα, παρά μαζικό παρακράτος, όπως πολύ αργότερα η Χρυσή Αυγή. Και δεν υπήρξε γιατί η εργατική τάξη και η αριστερά με τους αγώνες τους δεν το επέτρεψαν. Ας μην το υποτιμάμε.

4) Οι αστοί πολιτικοί συγχωρούνται πάντα – ίσως και επιβραβεύονται – για την έλλειψη συνέπειας στις θέσεις τους, που μάλλον είναι και συστατικό προσόν για την καριέρα τους. Το διδάσκει η ιστορία όλων των προσωπικοτήτων της περιόδου με τις συνεχείς εναλλαγές θέσεων και παρατάξεων. Εν προκειμένω ο Θεμιστοκλής Σοφούλης, που αθέτησε το σύμφωνο που υπέγραψε, αφού έγινε πρόεδρος της Βουλής (και με την ψήφο του ΠΑΜΕ) και την διέλυσε ανοίγοντας τον δρόμο στη δικτατορία των Γεώργιου Γλύξμπουργκ και Ι. Μεταξά) έφτασε να ξαναγίνει μετά το 1924 και στα γεράματα πρωθυπουργός της χώρας (1945, 1947 – 1949) με δόξα και τιμή. Αντίθετα ο Στέλιος Σκλάβαινας, Κούτβης, κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΠΑΜΕ και στέλεχος του Κ.Κ.Ε διαγράφτηκε το 1939 από το Κ.Κ.Ε. επειδή όντας κρατούμενος στην Κέρκυρα το 1938 υπέγραψε τη γνωστή «δήλωση μετανοίας» για να αφεθεί ελεύθερος και δεν αποκαταστάθηκε ποτέ, καίτοι η μετέπειτα μεταχείρισή του (σύλληψη και φυλάκιση στην Ακροναυπλία) μάλλον αποδυναμώνει την εντύπωση ενδείξεων συνεργασίας με το μεταξικό καθεστώς. Ο Στέλιος Σκλάβαινας ήταν ένας από τους 200 κρατούμενους κομμουνιστές του Χαϊδαρίου που εκτελέστηκαν από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής στην Καισαριανή στις 1.5.1944. Αντιμετώπισε το εκτελεστικό απόσπασμα, όπως και οι άλλοι φωνάζοντας Ζήτω το ΕΑΜ, Ζήτω το Κ.Κ.Ε.». Ηταν μόλις 37 ετών.

5) Η δικτατορία της αστικής τάξης στην Ελλάδα το 1936 ήταν ένα μέσο, το μόνο ίσως ικανό για να αποτρέψει την ισχυροποίηση του ανερχόμενου τη δεκαετία 1930 εργατικού κινήματος και βέβαια την άνοδο του Κ.Κ.Ε, βλέποντας τι γίνεται στις ευρωπαϊκές χώρες, που χρειάστηκαν παντού να καταφύγουν σε αυταρχικές μεθόδους διατήρησης της εξουσίας τους για να αποτρέψουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Είχε ετοιμαστεί από την παλινόρθωση της μοναρχίας και την πολύπλευρη πολιτική κρίση των αστικών κοινοβουλευτικών δυνάμεων, που κατακερματισμένες και δέσμιες παλαιότερων διχασμών, αδυνατούσαν να συγκροτηθούν σε αντιμετώπιση του κύριου εχθρού, του κομμουνισμού. Το ότι η επιβολή της δικτατορίας προγραμματίστηκε εν όψει της πανεργατικής απεργίας της 5.8.1936 και και

πραγματοποιήθηκε μια μέρα πριν λέει πολλά. Ενώ και η εξέλιξη της προπολεμικής συγκυρίας, οι διεργασίες για τη διαμόρφωση των πολεμικών συμμαχιών, η προκλητική πολεμική προετοιμασία της Γερμανίας, η έναρξη της Ιταλικής επεκτατικότητας, αλλά και η ισχυροποίηση της Ε.Σ.Σ.Δ. εγκαλούσαν την ελληνική αστική τάξη να συγκροτήσει τη θέση και τη στάση της. Και για να κάνει χρειαζόταν σταθεροποίηση και επικράτηση στο εσωτερικό, το κοινωνικό μέτωπο.

6) Ο Ι. Μεταξάς δεν στηρίχθηκε στον στρατό για να κυβερνήσει. Είχε όλο τον κρατικό μηχανισμό στη διοίκησή του, την αστυνομία και τις ειδικές υπηρεσίες με προεξάρχουσα την δολοφονική αντικομμουνιστική «Ειδική Ασφάλεια», που είχε ιδρύσει το 1929 ο Ελ. Βενιζέλος και πλέον επόπτευε ο Υφυπουργός Δημόσιας Ασφάλειας Κ. Μανιαδάκης. Είχε όλη την άρχουσα τάξη να τον βοηθάει, ενώ το αστικό πολιτικό προσωπικό κάθε άλλο παρά έχει να επιδείξει περγαμηνές αντιδικτατορικού αγώνα. Κρύφτηκε για πολλά χρόνια και περίμενε τις ευκαιρίες του στην κυβέρνηση του Καΐρου αργότερα.

7) Ο Ι. Μεταξάς ήταν εθνικιστής, αλλά όχι επεκτατιστής. Για αυτόν η πραγμάτωση της «Μεγάλης Ιδέας» δεν ήταν η εδαφική επέκταση (εξ ού και η αντίθεσή του, όπως και του Ιωνα Δραγούμη στη Μικρασιατική εκστρατεία), αλλά η παγκόσμια επικράτηση του ελληνικού πολιτισμού. Αλλά αυτό δεν τον κατατάσσει σε ελαφρύτερη βαθμίδα απαξίας, καθώς η αντίληψη περί πολιτιστικής υπεροχής των Ελλήνων έχει την ίδια ρατσιστική αφετηρία και τις ίδιες συνέπειες με τις πεποιθήσεις περί Αρίας φυλής και υπανθρώπων. Πέρα από το ανιστόρητο της άποψης, καθώς όλοι οι πολιτισμοί αποτελούν εποικοδόμημα των κοινωνικο οικονομικών συνθηκών στις οποίες αναπτύχθηκαν και συντίθενται στη χρονική εξέλιξη, συνιστά ιδεολογικό κρίκο κοινωνικής νομιμοποίησης και αποδοχής των αστικών συμφερόντων πολύ ισχυρότερο από τον μιλιταρισμό. Αλλωστε η συμπεριφορά του στις εθνικές μειονότητες που ζούσαν στην Ελλάδα, ο υποχρεωτικός εξελληνισμός και οι μετονομασίες τοπωνυμίων, χωριών και πόλεων δεν αφήνει περιθώρια αντίθετης κρίσης.

8) Ο Ι. Μεταξάς έχοντας επίγνωση του κύριου εχθρού, που ήταν η κομμουνιστική απειλή, την πολέμησε αποτελεσματικά με πολλούς τρόπους, συνθέτοντας και ξεπερνώντας όλους τους προηγούμενους : Θέση του Κ.Κ.Ε. στην παρανομία και απαγόρευση κυκλοφορίας του Ριζοσπάστη. Κατάσχεση και κάψιμο μαρξιστικών και συναφών βιβλίων σε δημόσιες παραδειγματικές εκδηλώσεις. Αμεσες συλλήψεις των περισσότερων στελεχών και αχρήστευση του μηχανισμού. Πολύχρονες φυλακίσεις και εξορίες των κομμουνιστών, βασανιστήρια, δολοφονίες, εκπαραθυρώσεις, ηθική απαξίωση με τις δηλώσεις μετανοίας και αποκήρυξης. Αργότερα με έμπνευση και καθοδήγηση Κ. Μανιαδάκη σημαντικές προβοκατόρικες παρεμβάσεις στο εσωτερικό του Κ.Κ.Ε. με κατασκευές γραμμής, δημιουργία

της Προσωρινής Διοίκησης και έκδοσης του Ριζοσπάστη της ασφάλειας. Αξιοσημείωτη η βοήθεια του είχε όχι μόνο από χαφιέδες (η υπερβολική χαφιεδολογία εκείνα και τα επόμενα χρόνια στο Κ.Κ.Ε. δεν ήταν χωρίς βάση) και μερικούς (είναι και αποδείχθηκε μεγάλο σφάλμα να χαρακτηρίζονται συλλήβδην οι 47.000 δηλωσίες της περιόδου ως συνεργάτες της δικτατορίας) δηλωσίες, αλλά και από εξωνημένα πρώην ψηλά στελέχη του Κ.Κ.Ε που είχαν αλλάξει στρατόπεδο (Τυρίμος, Μανωλέας, Σταυρίδης κ.α.). Αλλά και στο ιδεολογικό επίπεδο μαζική παρέμβαση στη διαπαιδαγώγηση της νεολαίας με τη δημιουργία της Ε.Ο.Ν. και στρατιωτικών σωμάτων (Αλκιμοι), λαϊκιστικές πρωτοβουλίες για να δείχνει κοντά στους αγρότες και τους εργάτες κλπ. Αλλά και υλοποίηση της λειτουργίας του Ι.Κ.Α. που είχε κατακτηθεί και αποφασισθεί από το 1934.

9) Ο Ι. Μεταξάς ήταν αντικομμουνιστής, εθνικιστής και φασίστας, αλλά δεν καλλιέργησε τον αντισημιτισμό (όπως ακριβώς και ο Μουσολίνι). Αυτό που τον οδήγησε στο «ΟΧΙ» της 28.10.1940 δεν ήταν η αντίθεση στο Χιτλερικό καθεστώς, με το οποίο άλλωστε είχαν αυξηθεί θεαματικά οι εμπορικές συναλλαγές στην περίοδο της διακυβέρνησής του, μία από τις πρώτες πρωτοβουλίες της οποίας ήταν η επίσκεψη του Υπουργού Προπαγάνδας Γκαίμπελς στην Αθήνα στις 1.9.1936, αλλά η προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση των αστικών συμφερόντων που ταυτίζονταν με τα αντίστοιχα Αγγλικά, κυρίως του εφοπλιστικού κεφαλαίου. Δεν δίστασε να προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει (έτσι φαντάστηκε βέβαια, θα το δούμε πιο κάτω) για αυτό ακόμα και τον Νίκο Ζαχαριάδη, επιτρέποντάς του τη δημοσιοποίηση του γράμματος της 31.10.1940, που καλούσε τους Ελληνες σε μαζική αντίσταση στην Ιταλική εισβολή μαζί με την κυβέρνηση Μεταξά. Αυτό από μόνο του δείχνει ότι ένοιωθε την ανάγκη στήριξης των κομμουνιστών για την αντίσταση στους Ιταλούς. Αυτός ο τόσο ισχυρός δικτάτορας αισθανόταν τελικά και ήταν αδύναμος, καθώς και ένα μεγάλο μέρος της αστικής τάξης (οι μετέπειτα δοσίλογοι) είχε τα συμφέροντά του ταγμένα με τον άξονα, αλλά και ο λαός που με τόσους τρόπους προσπάθησε να χειραγωγήσει εκτιμούσε τους κομμουνιστές, που τόσο είχε καταστείλει και προβοκάρει.

Έτσι λοιπόν φαντάστηκε, ότι θα τους πάρει μαζί του. Αλλά με τον τρόπο αυτόν παραχώρησε στο Κ.Κ.Ε. τα ιδεολογικά ηνία, την ηθική και πολιτική υπεροχή της υπεράσπισης της Ελλάδας, που έμελλε λίγο αργότερα να εκφραστεί με την Εθνική Αντίσταση, το ΕΑΜ και τον ΕΛΑΣ και να καταξιωθεί για πάντα στη συνείδηση του λαού, όταν το αστικό πολιτικό προσωπικό η συνεργαζόταν με τους κατακτητές η λούφαρε η έτρεχε στο Κάιρο για να παραστήσει την κυβέρνηση.

Η ιστορία τον εκδικήθηκε και του έπαιξε άσχημο παιγνίδι, αλλά δυστυχώς ο ίδιος δεν έζησε για να προλάβει να το βιώσει. Πέθανε στις 29.1.1941. Κανείς από τους πολιτικούς του

επιγόνους δεν επανέλαβε τις ιδεολογικές του δοξασίες. Το γκεσέμι του, ο Κ. Μανιαδάκης προσέφερε τις αντικομμουνιστικές του υπηρεσίες στον επίσημο μετεμφυλιακό αστικό κόσμο ως βουλευτής Κορινθίας της Ε.Ρ.Ε., αλλά και μέντορας των κ. Πλεύρη και Ν. Μιχαλολιάκου. Οι δοξασίες του περί Γ΄ Ελληνικού Πολιτισμού επιβιώνουν σή μερα μόνο στα λίγα στόματα γραφικών ψευτοδιανοούμενων φασιστών αντιστρέφοντας στην ιστορία υπέρ του Κ.Κ.Ε. το απόφθεγμα του Οράτιου στο οποίο ο Ι. Μεταξάς τόσο πίστευε «Grecia coepta ferrum victorem vicit et artes intulit agresti Latio”.

10) Το Σύμφωνο Σοφούλη – Σκλάβαινα δεν ήταν λάθος. Τόσο αυτό, όσο και η δημοσιοποίησή του συνέβαλαν στην προώθηση των στόχων του Κ.Κ.Ε, στη διεκδίκηση δημοκρατικών κατακτήσεων και στην αποκάλυψη της πολιτικής υποκρισίας των κομμάτων εξουσίας. Λάθος ήταν η υποταγή των εξεγερτικών διαδικασιών του μαζικού κινήματος σε σχέδια συμμαχιών με αστικοδημοκρατικά κόμματα και οι κοινοβουλευτικές αυταπάτες. Στο αντιφασιστικό ζήτημα, όσο λάθος ήταν η καταστροφική γραμμή της Γ΄ Περιόδου (1924 – 1934) και η ταύτιση σοσιαλδημοκρατών και φασιστών, άλλο τόσο λάθος ήταν η ιδεολογικοποίηση του των λαϊκών αντιφασιστικών μετώπων με τη θεωρία των σταδίων και την καθήλωση του κοινωνικού μετασχηματισμού σε αστικές εξουσίες σύμμαχες με εκείνους που πριν λίγα χρόνια χαρακτήριζαν ως σοσιαλφασίστες.

Μεγάλα λόγια, ομολογώ, και «μετά Χριστόν όλοι προφήτες». Και τέτοιους έχουμε πολλούς, όσα και σαλιγκάρια μετά τη βροχή.

Αλλά η ιστορία τρέχει και μας καλεί να αντιλαμβανόμαστε τα λάθη και να μην τα επαναλαμβάνουμε. Πρέπει κάποτε όχι μόνο να ανοίγουμε τα ζητήματα, αλλά και να τα κλείνουμε. Ας προβληματιστούμε και ας διδαχθούμε.

Αθήνα, 4.8.2024
Κώστας Παπαδάκης